

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1883. Första Kammaren. N:o 40.

Torsdagen den 17 Maj, e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 7 e. m.

Upplästes och godkändes Lag-Utskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

N:o 28, om förordning angående allmänt ordnande af klockarnes löneförmåner;

N:o 29, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående ändring af bestämmelserna för utgörande af vinören inom församlingarna;

N:o 30, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition om ändring af § 33 i förordningen angående fattigvården den 9 Juni 1871;

N:o 31, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag dels till ändringar i stadgan angående folkundervisningen i riket den 20 Januari 1882, dels ock till ändrade bestämmelser om grunderna för utgörande af afgifter till folkskoleväsendet i Stockholm; samt

N:o 32, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till förordning rörande de lappar, som med renar flytta emellan de förenade konungarikena Sverige och Norge.

Justerades ett protokollsutdrag för denna dag.

Fortsattes öfverläggningen angående Särskilda Utskottets utlåtande N:o 1, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga propositioner N:is 2 och 3, afseende förändrad organisation af landtförsvaret, äfvensom i anledning af de inom Riksdagens båda Kamrar väckta motioner i dithörande ämnen.

Första Kammarens Prot. 1883. N:o 40.

Förslag till
lag om här-
ordningen.
(Forts.)

1 punkten.

Utskottets förslag till lag om härordningen.

§ 40.

Grefve Lagerberg: Jag ber att till en början få med några ord klargöra min ställning till frågan. Jag har med själ och hjerta omfattat kompromissen. Jag voterade år 1873 för den, och jag är belåten med att jag det gjorde. Det var min öfvertygelse, att den var riktig och är så ännu. Sedan alla försök blifvit gjorda att på något sätt ordna vårt försvar, hvilken fråga, allt sedan den nya representationsordningen genomfördes, stått på dagordningen, syntes det mig vara ganska naturligt, med kändedom om de förhållanden, som inom Riksdagen existera och måste tagas i betraktande, att en sådan öfverenskommelse kom till stånd. Man har klandrat den och sagt, att de båda stora frågorna borde lemnas för sig sjelfva, för att lösas enbart hvar för sig. Det är ju en möjlighet att det kan vara så. Jag vill för min del icke förneka det, men under förhållanden, som voro och ännu orubbadt kvarstå, tror jag det icke. Min öfvertygelse är, att, då frågorna äro af samma skattenatur, kan det vara ganska klokt att binda ihop dem. I afseende på denna min uppfattning och åtskilligt annat i denna fråga, är jag af Friherre De Geer förekommen genom hans utmärkta anförande under gårdagen. Jag tror verkligen att, om man kan lyckas att binda hop en mängd intressen, må vara äfven om de äro oberättigade, går det lättare att få en reglering af desamma. Ty huru man än må resonera om rättvisa, oegennyttiga m. m., är det obestriddligt, att inom begge Kamrarne intressena spela en stor rol. Om dessa kunna förena sig om ett stort statsändamål, såsom en ny härordning till vårt fosterlands betryggande, finner jag deri ingenting ondt, tvärt om en ganska stor lättnad i lösningsarbetet. Att dervid åtskilliga medborgare komma att förlora och andra att något vinna, är gifvet; men hufvudsaken är ju att det stora fosterländska ändamålet vinnes, att vi få en ny härordning som är för landet lämplig och betryggande; och för den sakens skull måste alla små beräkningar vika. Det var min uppfattning år 1873, och jag står kvar vid den ännu. — Jag anser icke heller att den tid, som gått, är förspild. Det har varit en utredningens tid, och en mängd dolda krafter och intressen hafva legat nere, som i annat fall kunnat verka menligt på Riksdagens beslut i allmänhet. Under sådana förhållanden finna herrarne, att jag för min del ej kan nu hafva något emot en på kompromissens grund fotad härordning. Till dess genom ett beslut af Riksdagen blifvit visadt, att densamma är upplöst, måste jag hylla den. Jag kan icke gilla den åsigt, som en del af mina vänner hyser, nemligen att kompromissen skulle vara upplöst genom de olika beslut Riksdagen efter år 1873 fattat. För mig hägrar det målet att så fort som möjligt få ett ordnad försvar; och för det målet låter jag allt annat vika. Den afskrifning af grundskatterna, som

är föreslagen, anser jag vara en obetydlighet i jämförelse med vinnandet af detta mål. Det är ju endast fråga om ett par hundra tusen kronor årligen under loppet af 37 $\frac{1}{2}$ år. Jag vill icke ingå på frågan om denna afskrifning är rättvis eller icke. — Men jag vill erinra om, att vi omöjligen kunna neka till, att allt sedan år 1809 denna reglering stått på dagordningen. Mångfaldiga gånger hafva stora anspråk på afskrifningar och lindringar blifvit framställda. Ja, till och med från tronen hafva blifvit utslungade bref, som erkänt rättigheten och befogenheten af en sådan reglering. Afskrifningen af grundskatterna och indelningsverket har nästan blifvit en trosartikel. Vid sådant förhållande anser jag mig stå på en riktig grund, när jag vill söka vinna det stora statsändamålet, en ny härordning, som är för landet betryggande, åtminstone till den grad, att vi må kunna sofva litet lugnare än nu. — Jag har velat förutskicka dessa ord innan jag går att tala om denna 40 §, som nu är föredragen.

Man har klandrat det föreliggande förslaget, enär det skulle hvila på en oriktig grund, och icke utgå från den grund, som nu finnes. Jag tror att detta klander är obefogadt. Riksdagen har beslutat indelningsverkets upphörande. Det kan icke bestridas! Hvarje försök att bygga på den grunden har af Riksdagen afslagits. Riksdagen har också haft för sig framlagdt ett förslag bygd på den enda grund jag gillar, den allmänna värnplikten. Det förslaget blef äfven af Riksdagen afslaget, och afslaget på ett sådant sätt, att jag vågar säga, att den frågan fallit baklänges. Det är således icke värdt att komma med någon af dessa grunder. Hvilka grunder skall man då komma med? Det finnes ingen annan än den af stam, bildad på frivillighetens grund, och beväring; om man icke skulle vilja inslä på den grund, som blifvit i tal och skrift förordad, men som jag icke kan gilla, nemligen det rena milissystemet d. v. s. att taga bort hela stammen och blott låta folket exercera sina 60 eller 90 dagar. Då jag icke anser det vara riktigt, är det naturligt, att jag måste sluta mig till den grund, som för närvarande är framställd. Jag kan icke se, att det är möjligt att komma till något annat resultat. Jag vill dermed icke bestrida de herrar, som vid föregående riksdagsbesluts fattande stannat i minoriteten, att nu söka göra gällande en annan grund, d. v. s. indelningsverket, om de tro att de kunna få, om jag så får uttrycka mig, resning i den frågan.

Den grund, som nu är föreslagen, är den som består af så kallad värfvad stam och beväring. Jag ber då att till en början få nämna några ord om denna *värfvade stam*. Öfver den värfvade soldaten hafva så väl under dagens lopp som i tidningar och i Medkammaren utösts så många epitet, att man till och med icke ens skyggat tillbaka för att taga liknelser från naturalhistorien. Jag tror att det är ett misstag att tro denna stam skall blifva så dålig. Att höra talas om att den värfvade soldaten är en lösd-drifvare, ja, till och med en ohyra, är motbjudande, åtminstone för mig, som haft den äran att tillhöra ett värfvadt regemente under 40 år. Hvad dugligheten beträffar, så kan jag försäkra, att den värfvade

Förslag till
lag om här-
ordningen.
(Forts.)

Förslag till
lag om här-
ordningen.
(Forts.)

soldaten är, enligt min åsigt, så bra och duglig som någon annan. Det är ett tappert och dugtigt folk, som icke rår för, att systemet, sådant det tillämpats, är falskt, antediluvianskt och otidsenligt. Jag vill fråga, hvad en värfvad soldat, som tjenat i t. ex. 40 år och under hela den tiden haft daglig tjänstgöring, men derpå afskedas med en pension af 15 till 24 kronor om året, skall lefva af, afväjnd som han är från arbete, ty det arbete han under sin bästa lefnadsålder varit sysselsatt med var ju improduktivt? Hvems är felet att han ej arbetar? Icke hans, utan systemets! Det är dessa, gamla uttjente, från arbete afvande soldater, om hvilka Herr Adelsköld berättade, att de, då de af fattigdom och nöd drifvas att tigga, befolka våra fångelser och arbetsinrättningar. Då de komma till kommunerna, vilja kommunerna icke kännas vid dem. Och de sjelfva trifvas ej heller i kommunen, på grund af den tjänstgöring de förut haft, och som drager dem tillbaka till det ställe, der de tjänstgjort. Jag vill inlägga en protest mot dessa yttranden om den värfvade soldaten, ty de missförhållanden som finnas äro systemets, icke folkets fel.

Det förslag, som här blifvit framlagdt, innebär det väl ett sådant system? Nej, och tusen gånger nej! På intet vis! Det innebär endast, att vi skola värfva 5,500 man af Sveriges ungdom, i regel vid omkring 21 års ålder. Jag frågar då: Hvar skola dessa 5,500 man anträffas? Jo, de komma att finnas bland de 25,000, som vid den tiden äro beväringsskyldige. Jag talar nu icke om rättigheten att värfva soldater vid 18 år, då antalet af dessa ej kan blifva särdeles stort, då soldaten som antages skall vara krigsduglig. Om den allmänna värnpligten vore införd, och det vore fråga om att stoppa handen i urnan och draga lott, kunde det hända, att jag finge precis samma 5,500 man. Det är ju en möjlighet, efter som ingenting är omöjligt. Nu kan jag icke få uttaga genom lottning, utan måste köpa dem, som ej frivilligt vilja anmäla sig. Jag har visserligen ingen garanti för att få den så kallade intelligensen med, som chancen tillåter, om "systemet" allmän värnpligt antages. Det är ju ingen fråga om, att ej detta innebär en stor olägenhet, men orsaken dertill är, att man icke vill gå in på den allmänna värnpligten, utan hellre vill betala. Jag vill icke vidare yttra mig om denna värnpligt. Det är en afgjord sak, och således icke värd att vidare talas om.

Är det nu troligt, att dessa 5,500 man, som kunna värfvas på 6 år, men som i regeln taga tjänst på två år, deraf de ligga inne 18 eller 19 månader, skola under den tiden förderivas? De öfvas under ett pligttroget och godt befäl i militäriska idrotter och vänjas vid ordning och lydriad, deraf de framdeles i lifvet kunna hafva nytta. Jag tror icke att de häraf kunna hafva annat än fördel. När de slutat denna sin kurs, skulle de då blifva vagabonder? Nej! Man vill försöka att få så många som möjligt af de i orten boende till behöfligt antal för hvarje regementes område. Som stam för beväringen är ju detta omtänksamt och praktiskt. I samma stund de antaga den frivilliga värningen och gå in vid regementet för två års tid, hafva de i regeln skyldighet att

fullgöra sin beväringsspligt med 30 dagar under 3 påföljande år. Under de tvenne första åren äro de i tjänst så till vida, att de äro bundna vid skolorna för den tiden. Jag frågar då: Är det absolut nödvändigt, att dessa 5,500, eller för båda åren omkring 10,000 och några hundra man, skola under dessa två år blifva förderfvade i sedligt hänseende och efteråt lösdrifvare, derför att man icke anvisat dem torp? Det kan jag icke fatta! Det är för mig en gåta! Jag är öfvertygad om, att dessa personer under de två tjänsteåren vid regementet skaffa sig sådana kunskaper, som, jemte den aflöning de inbesparat, fullt ut kan sedermera sätta dem i stånd att slå sig ut. De kunna taga anställning öfver allt i landet och med den undervisning och lydnad, de förvärfvat, är jag öfvertygad om, att de skola blifva mycket eftersökta. Ja! Derom är jag fullt förvissad! Ätminstone synes mig probabiliteten mycket mer för min åsigt, än för den motsatta.

Enligt Kongl. Maj:ts förslag skulle antalet stamsoldater för de 5 åren tillsammans utgöra omkring 19,000. Dertill skulle komma 6,000 för att fylla antalet 25,000, som skulle frivilligt antagas eller värfvas mot ännu högre förmåner och med skyldighet att blott göra 30 dygns öfning, men kvarblifva i hemorten. Dessa 6,000 man skulle, sedan systemet blifvit genomfördt, väljas ibland alla, som genomgått skolorna och äro under 32 år. Är det icke troligt, att dessa 6,000 man, som återstå att värfva, skola, sedan de genomgått skolorna och fullgjort sin värnpligt, gerna antaga fortsatt anställning i stammen? Jag tror det. Då skyldighet för den som varit i stammen är att vara till hands, om det inre lugnet störes, så synes mig att ett rundligt arfvode ej bör afskräcka från att vara med om årlig repetitionsöfning under 30 dagar. Man skulle kunna säga, att det icke är säkert, att man kan få 25,000 man; jag ber då att få nämna det komitén har antagit, att $\frac{4}{5}$ af de 3:dje, 4:de och 5:te årsklasserna skulle härtill befinnas villige; och då de icke hafva annan skyldighet än att vara bosatta, om jag så får uttrycka mig, hemma hos sig, i sin egen ort och fullgöra en skyldighet, som de i alla fall skulle göra utan betalning, kan jag icke se hvarför icke denna förhoppning skulle slå in.

Denna stam är det som skulle blifva lösdrifvare! Jag vill fästa uppmärksamheten uppå, att det nu är fråga om ett helt annat system än det gamla, då soldaterna tjena till dess de blifva utslitna och sedan släppas på bar backe. Nu skulle sådant vara omöjligt. Att slita ut folk och lemna dem högst två kronor i månaden att lefva af, det går nu ej mera för sig.

I det af Kongl. Maj:t föreslagna systemet slutar soldaten i regeln sin tjänstgöring i sina bästa år. Han är sedan fri och, vand vid ordning, kan och bör han lätt kunna försörja sig. Ehuru jag för min del älskar den allmänna värnpligten och icke så gerna vill till grund antaga den frivilligt värfvade stammen, får jag likväl säga, att, då jag tager alla dessa faktorer i betraktande, ställer jag mig på goda förhoppningars grund. — Detta har jag velat uttala nu om den värfvade stam, som här blifvit så förkättrad.

I afseende på sjelfva förslaget i sin helhet, vill jag icke mycket

*Förslag till
lag om här-
ordningen.
(Forts.)*

Förslag till
lag om här-
ordningen.
(Forts.)

yttra mig, då jag varit med om att uppgöra detsamma och dessutom troligen vid de mesta punkterna får tillfälle att säga min åsigt. Ur militärisk synpunkt skulle jag visserligen anse det vara önskvärdt, att en mängd förstärkningar deri skedde. Detta har äfven blifvit af andra föreslaget, men man måste ju också tänka något på kostnaderna. Vi hafva hållit oss inom 30 millioner kronor, som var den 1878 proponerade summan och som jag anser att landet kan bära och därför vara med om. Jag vill icke bestrida, att icke berättigade anmärkningar kunna göras, men för min del tror jag, att på grund af vårt egendomliga läge och våra förhållanden i öfrigt den armé, som här blifvit föreslagen, är god och bra, och att fäderneslandet kan var belåtet med detta förslag, om det blifver ordentligt genomfördt och utveckladt.

Jag tror också, mine herrar, att det icke är skäl att för småsaker eller småsinn eller därför, att man icke kan enas den ene med den andre, om det är rätt att afskrifva en skatt, uppskjuta med ordnandet af vårt försvar. Jag anser verkligen att faran står för dörren. Vi hafva icke rättighet efter 70 års fred att ytterligare vinka på försynens nåd. Finnes det något land i Europa, som haft längre fred? Jag är öfvertygad om att ju längre freden varat, desto större är probabiliteten för att den snart skall taga slut. Det är ju alldeles påtagligt. Vi se huru det omkring oss är oro öfverallt, och att det åtskilliga gånger brunnit i grannens hus.

Här käbbla vi om att frågor sammanknutits, som icke behöft eller bort blifva det. Hur skulle det gå om frågorna icke vore sammanknutna? Tron I, att man numera skulle kunna stå emot indelningsverkets upphäfvande och grundskatternas afskrifning? Är det icke en konsekvens af den nya Riksdagsordningen? Tyngdpunkten inom representationen ligger nu på annat ställe än förut. Man kan visserligen för en kort tid sätta sig deremot, det vill jag icke bestrida, men man kan se förut, att det i längden blifver omöjligt. Huru går det, om frågorna skulle lösas upp, såsom en mängd af eder vill. Det kommer, enligt min åsigt, att gå så, att grundskatterna försvinna mycket fortare, än nu är föreslaget, icke på 37 år utan på 15 år, såsom några af de ledande männen inom Andra Kammaren proponerat; och de komma att gå enbart, medan arméfrågan står qvar, och vi få vara utan ordnad försvar och kanske få ett sämre än det nu föreslagna. Det är min öfvertygelse, att så blifver följden. Derfor har jag med värme omfattat detta förslag, och anser det vara min oafvisliga pligt att biträda detsamma, viss om att jag härmed gör fäderneslandet den största tjenst.

Åtskilligt har under dagens lopp blifvit anfördt af förslagets motståndare. En del deraf har blifvit besvaradt genom hvad jag nu yttrat, nemligen att jag tror ej försvaret lyckas byggas på indelningsverket eller på allmänna värnpligten. Herr Sundberg sade i sitt anförande under gårdagen, om jag hörde rätt: "Hvarför i härlighetens namn icke bibehålla indelta armén?" Skälet, hvarför man ej nu kan det, är hufvudsakligen, att vi ej kunna bestämma

ensamt härom, vi hafva en Medkammare. Han yttrade sig äfven något om de politiska skälen, som skulle ligga i ett dunkel. För mig äro de alldeles klara. Jag trodde att de voro uppenbara för alla representanter. Om jag icke absolut kan gilla dem, kan jag åtminstone förstå dem. De äro, kort sagdt, att tyngdpunkten ligger icke här, utan i Andra Kammaren.

En ärad talare, Herr Wallenberg, gjorde ett inpass, om jag så får uttrycka mig, och önskade att vi fortfarande skulle stå kvar med indelningsverket sådant det nu är, bygga några fartyg och uppmana regeringen att studera opinionen. Ja, det går mycket bra för sig att komma med sådana råd. För min del vill jag derpå svara precis detsamma, som han svarade Herr Adelsköld, när denne kom fram med sitt neutralitetsförslag. Det är ett "inpass" i härordningsfrågan och ett ganska färligt inpass, enligt min åsigt. För öfrigt sysselsatte sig den ärade representanten mest med att få reda på hvar statsverkets grundfond finnes. Det anser jag egentligen icke höra hit, oaktadt jag erkänner, att kostnaden för försvaret spelar en stor roll.

Den ärade vice Talmannen yttrade i sitt anförande, att det Kongl. förslaget vore ett militäriskt-tekniskt konststycke, som icke dugde i härans stund. Jag kan naturligtvis derom icke afgifva något bestämdt yttrande, men om den ärade talaren med uppmärksamhet afhört det yttrande, Statsrådet och Chefen för Landtförsvarsdepartementet i dag afgaf, tror jag att han kan och bör hafva kommit på andra tankar. För min del vill jag säga, att jag åtminstone, som till alla delar instämmer i Krigsministerns yttrande, icke kan finna annat, än att försvaret enligt förslaget skall blifva mångdubbelt starkare än nu. Det är till och med här af Herr Mankell sagdt, att det skulle blifva 4 till och med 5 gånger starkare än nu. Han drog visserligen deraf den slutsatsen, att han kunde skära bort en fjerdedel deraf, men deri kan jag icke vara med honom ense.

Då deremot Friherre Klinckowström ansåg, att, om försvaret också blefve 4 gånger så starkt, skulle det likväl icke hjälpa, ber jag att få säga att jag icke heller kan vara ense med honom i den logiken. Vidare var den värde Friherren särdeles grym mot det sätt, på hvilket komitéen blifvit sammansatt och utarbetat sitt förslag, och komplimenterade Hans Excellens Statsministern att denne vore en god riksdagsgeneral. Att han här funnit en general som han tyckes acceptera, gläder mig på det högsta, och för min del kan jag icke annat än deri instämma med honom. Men då han i slutklämmen påstod att, om cheferna för landt- och sjöförsvaret fått föredraga tillsättningen af komitéerna (jag tror för öfrigt att så skedde), andra grunder för försvaret skulle framkommit, än de som blefvo komitéerna förelagda, får jag säga att jag icke tror det. Det var fullkomligt riktigt och klokt af regeringen att framlägga ett förslag för Riksdagen på dessa grunder. Hela denna kretsgång af grunder, om jag får begagna ett uttryck, som jag såg i en tidning, måste försökas. Det är Riksdagens, ej regeringens, fel att ej enighet kunnat uppnås. På grund af Riksdagens föregående

*Förslag till
lag om här-
ordningen.
(Forts.)*

Förslag till
lag om här-
ordningen.
(Forts.)

beslut är framläggandet af detta förslag å regeringens sida fullt befogadt. Enda utvägen nu var att komma fram, såsom här är gjordt, med ett förslag, bygd på stam och beväring.

Den ärade talaren yttrade äfven, att om vi uttryckte ordet "*be-tryggande*" kunde vi ordna vårt försvar *efter måttet af våra krafter*. För mig må detta ord gerna borttagas, ty jag förstår icke dermed annat än ett väl och ändamålsenligt och efter måttet af våra krafter ordnad försvar. Det är ett sådant förslag, som Kongl. Maj:t nu framlagt. Jag beklagar att icke grunden är den allmänna värnpligten, men då jag tror, att denna icke här ännu är möjlig att åstadkomma finnes icke något annat förslag att tänka på.

Samme talare har vidare yttrat att stammen vore en "*snara*". Jag ber herrarne lägga märke till, att han här gjort ett utbyte af ordet "*rättfälla*" som han eljest plägar begagna. För min del kan jag icke finna det. Jag finner allt öppet och ärligt framlagdt. Hvar och en som studerat förslaget kan deraf draga sina konklusioner. Jag bekänner att de konsekvenser, den ädle friherren dragit, äro rigtiga. Det är alldeles uppenbart att, om man anser att värnpligten är det enda rigtiga, men såsom fallet nu är, nationen är emot antagandet af värnpligten, och man följaktligen måste antaga den värfvade stammen, man då bör uppgöra på ett sådant sätt, att det ligger så nära den allmänna värnpligten som möjligt och uppfyller så vidt möjligt dess fordringar. Man handlar då öppet och klokt. Detta är klart, och enligt min tanke skall hvar och en, som läst förslaget med uppmärksamhet, finna detsamma. Jag för min del kan åtminstone icke finna något annat och blyges icke att bekänna det. I det ögonblick, då nationen finner att den nu föreslagna grunden för försvaret blir olämplig och att den kostar många millioner, som bättre kunna användas på beväringens öfning, så kan armén göras starkare och kraftigare genom öfvergång till den allmänna värnpligten; detta finner jag alldeles uppenbart, och således ligger här alldeles ingen snara.

Han har fästat uppmärksamheten på något som ingen talare förut vidrört, nemligen den *inre* ordningen och dess upprätthållande. Friherre Klinckowström upprullade en tafla af händelser, som största delen af oss, som äro äldre, känna till och i hvilka såväl han som jag, hvilka den tiden tjenade tillsammans, voro med om. Hela den tafla han målade är fullkomligt sann, och jag tror också, att det är skäl att något så när utreda denna fråga.

Hvad beträffar den så kallade stammen, så veta herrarne, att denna är skyldig att för den inre ordningens upprätthållande stå till Kongl. Maj:ts tjänst. Att dessa 25,000 man skulle utgöra ett tillräckligt antal för nämnda ändamål tro herrarne nog. Men, har man sagt, man kan icke få reda på dem. Detta kan väl ej med allvar påstås. Det har blifvit af Chefen för Landtförsvarsdepartementet uttaladt, huru han uppfattade denna sak. Jag har ungefärligen samma uppfattning. Kunna herrarne verkligen tro, att dessa 25,000 man, fördelade på de olika regementena inom orterna, med den värnpligtslag, som här är föreslagen, och under det

befäl, som här förutsättes, skulle blifva svåra att få fatt uti? Jag kan icke medgifva det. Om nu möjligen några dröja och blifva efter vid ett inkallande, har väl derigenom icke någon stor skada skett. Att man skulle få reda på *allra största delen*, derom är jag fullt öfvertygad.

Förslag till lag om härordningen.
(Forts.)

Hvad åter beträffar det uppträde i Stockholm, som Friherre Klineckowström omnämnde och för hvars dämpande indelta trupper inkallades, har jag ansett det vara en skyldighet för mig att taga reda på huru förbållandena i dylika fall skulle kunna gestalta sig. Jag har här ett papper, som möjligen kan tillfredsställa honom och andra ledamöter af denna Kammare. Det visar sig då, att det skulle gå *betydligt* fortare att få hit en någorlunda slagfärdig styrka än förut var fallet.

Herrarne veta att i alla skolorna ligga tillsammans 152 årsklasser af stammen. En del af dessa har legat i skolorna ett år; den andra delen har legat inne en tid, hvars längd beror på den årstid, hvarunder dessa oordningar inträffa. De som blifvit af Friherren omtalade inträffade sommartiden och på våren. Vid den tiden skulle en del af truppen i skolorna hafva full soldatbildning, en annan del skulle hafva varit inne ett halft år och under ett skickligt och godt befäl vore den naturligtvis också ganska användbar. Om jag nu skulle tänka mig att förutom de trupper, som enligt förslaget skulle ligga i Stockholm, andra behöfde dit inkallas; om jag vidare antager att kontingenten uppgår till 296 man, befålet inbegripet; att de icke behöfde medföra bagage, att de ordinarie bantägen med undantag af snälltägen få rubbas — att rubba några godståg är väl icke så farligt — samt att hvarje enskild bana, som behöfde anlitas, särskildt den smalspåriga, skyndsamt tillhandahölle nödig materiel; om jag antager allt detta, säger jag, kan i Stockholm vara inom 24 timmar hela fjerde fördelningens, hela andra fördelningens utom Gottlands och hela femte fördelningens skolor, samt dessutom Skaraborgs, Ellsborgs och Bohusläns regementens skolor; och inom 36 timmar Westgötadals och Jemtlands regementens. Det är således icke så ofantligt litet, som sålunda kan koncentreras. Det är betydligt mera än hvad vid något af de senare tillfällena varit inkalladt och mer än, efter hvad jag hoppas, någonsin behöfves.

Slutligen nämnde den ärade talaren något om, att man skall fästa afseende på folkopinionen. Ja, mine herrar, denna är i allmänhet såsom hafvets skum. Den kommer och går lika lätt. Vi hafva sett, huru den tillverkas och hurudan den är. Med all skyldig aktning för densamma, när den är sann, får jag likväl säga, att denna än gått i den ena än i den andra riktningen. Jag tror att dessa opinioner "för tillfället" icke är något att fästa sig vid. Det finnes efter mitt förmenande opinioner i denna fråga, vid hvilka man bör fästa sig och vid hvilka man äfven har fäst sig; på grund af en sådan opinion har man icke proponerat allmän värnpligt. Det finnes också en annan opinion här i landet, hvilken jag hoppas måtte försvinna, och den gäller lottningen, hvilken icke

Förslag till
lag om här-
ordningen.
(Forts.)

heller blifvit föreslagen. Detta äro opinioner, som äro starka och verkliga, under det de öfriga, efter hvad jag tror, äro tillfälliga.

Jag har tagit herrarnes tid mycket länge i anspråk och blifver kanske sedan i tillfälle att yttra mig om förslaget detaljer. Jag slutar därför, ehuru mycket vore att säga om förslaget i dess helhet. Jag hoppas, att Kammaren måtte bifalla Kongl. Maj:ts förslag i denna punkt.

Friherre Barnekow: Jag har icke begärt ordet för att säga något nytt, utan för att försvara mig sjelf och dem, som stå på samma ståndpunkt som jag. Vi hafva blifvit betecknade, såsom de der hafva varit med om att bygga dessa frågor på en olämplig och egennyttig grund. Stödet för denna tillvitelse skulle vara det, att vi byggt på 1873 års kompromiss. Hvad det olämpliga beträffar, kan jag icke fatta huru någon här kan ens våga påstå, att detta tillvägagående varit olämpligt. Denna grund är nemligen aldrig försökt, och de som påstå, att något är olämpligt, som icke är försökt, vågar jag påstå tala i fåvitsko. Hvad egennyttna beträffar, vill jag endast i herrarnes minne återföra något, som troligen de flesta af herrarne läst. En synderska framställes en gång för den, som ensamt har rätt att dömma oss. Han tillfrågades, till hvilket straff hon skulle dömas. Då svarade Han: "*den som är fri från synd, kaste första stenen på henne*". Jag tillämnar detta yttrande på denna fråga. Den, som på sitt samvete kan säga sig vara fri från egennytta, kaste första stenen på dem, som hylla 1873 års kompromiss. Jag fruktar icke för att många stenar skola träffa oss.

Jag sade, att jag bestrider, att denna grund förut blifvit försökt. För att bevisa detta måste jag bedja herrarne följa mig något tillbaka. Om jag vågade uppehålla Kammarens tid, skulle jag vilja gå ända till 1861. Nu vill jag endast gå tillbaka till år 1873, men dit *måste* jag gå.

1873 fattades vid riksdagen beslut af såväl Första som Andra Kammaren om denna kompromiss, som vi allmänt känna. Denna kompromiss sanktionerades då af regeringen.

Jag hemställer till herrarne: när ett sådant beslut är med majoritet fattadt, är det då icke en regerings pligt och skyldighet att framlägga förslag, som grunda sig på detta enstämmiga beslut? Något annat har regeringen nu ej gjort.

Jag sade, att denna kompromissgrund aldrig blifvit försökt, och det vill jag nu söka bevisa. 1875 framlades ett förslag, som icke var stödt på kompromissens grund, ty dess innehåll talade väl om ny organisation af armén, men icke om grundskatternas afskrifvande. 1877 framkom ett nytt förslag med lindringar för rust- och rotehållare och en viss liten afskrifning af grundskatter. Detta förslag stod icke heller i öfverensstämmelse med nämnda kompromiss. 1880 framlades beväringsslagen ensam. 1878 framlades visserligen ett förslag, som var öfverensstämmande med kompromissen, men detta fördömdes till största delen därför att

man ansåg, att så genomgripande förändringar borde komma från regeringen och icke från enskild motionär.

Nu föreligger detta förslag, det första som verkligen stöder sig på kompromissens grund. Då blir frågan i hvad mån vi kunna och bära respektera förut fattade beslut. De personer, som icke varit med om kompromissen, hafva naturligtvis rätt att säga: vi hafva icke varit med om den, vi gilla den icke. De åter, som varit med om denna kompromiss, hafva sagt att de icke kunna vara med om detta förslag, ty det motsvarar icke, hvad denna kompromiss åsyftade, nemligen ett fullt tillräckligt försvar. Hvad detta "fullt tillräckliga" försvar beträffar, är det min öfvertygelse, att ett starkare och fullständigare försvar än det, som här föreligger, icke för närvarande kan i landet genomdrivas. Här finnas många inom landet, som redan anse detta vara för mycket.

Jag har genom detta velat visa att kompromissens grund aldrig förut blifvit försökt. Jag anser mig åtminstone hafva bevisat det, till dess någon vill bevisa mig motsatsen.

Jag skall nu bemöta några inkast, som blifvit gjorda af några talare.

Här nämndes i går: hvarför i Herrans namn skola vi gå in på att organisera något nytt, när vi hafva detta gamla? Ja, vi hafva visserligen ett gammalt, men olyckan är den, att vi icke kunna organisera något nytt på detsamma. Här har af Herr Chefen för Landtförsvarsdepartementet temligen tydligt blifvit visadt, af hvilken orsak vi icke kunna det. Detta behöfver jag icke åter här upptaga. Jag, för min del, är till fullo öfverbevisad om, att vi icke kunna bygga på detta gamla. Vidare har här i dag en talare på elfsborgsbänken sagt, att man skall taga i betraktande hvad vårt folk tänker, hviken opinionen i denna fråga är, och så uppläste han en massa saker från några tidningar, om några folk-mötens beslut, som skulle visa "hvad folket tänker" och som skulle ådagalägga, att man ville bibehålla den indelta armén. Jag tror också verkligen att folket hoppas och tänker, att vi skola bibehålla den indelta armén; men, mine herrar, de tänka sig icke, att vi skola bibehålla denna indelta armé, under förutsättning att den skall utvecklas. De vilja såsom Herr Wallenberg bibehålla den och för öfrigt göra blankt ingen ting. Detta är ett alldeles nytt uppslag. Här har varit fråga om, att utveckla och göra vår armé *bättre* genom att borttaga indelningsverket eller på annat sätt. Kunna vi stå till svars att oförändradt bibehålla indelningsverket. Jag tror det knappast. För folkopinionen skall jag gerna böja mig, men endast då folket är upplyst om rätta förhållandet och icke fördt bakom ljuset, hvilket jag nu anser vara förhållandet i ganska mycket.

Här har talats om, att denna organisation skall bestå af en stam af *lösdrifvare*, hvilka skola öfversvämma landet. Man har gått så långt i sina beräkningar att, om jag icke missminner mig, en talare här i går räknade som följer. I närvarande stund, sade han, hafva vi så och så många värfvade soldater och af dessa skulle 800 vara sådana som befolkade våra straffinrättningar och

*Förslag till
lag om här-
ordningen.*
(Forts.)

Förslag till
lag om här-
ordningen.
(Forts.)

skulle, sade han vidare, den logiska följden deraf blifva den, att genom den nya stammens införande 3 gånger så många skulle göra det. Huru kan man räkna på det viset? Bildandet af denna stam blir ju ett helt annat. Den provins jag tillhör har indelte soldater, som stå mycket nära den stam, som här föreslås, ty de hafva icke några torp, men mine herrar, vi hafva icke haft något obehag deraf; skulle vi hafva mera obehag, om denna stam tjenade en kortare tid än om den gjorde det en längre tid. Jag kan icke förstå detta. Tjena de endast en kortare tid, kunna de ju derefter med större krafter återgå till ett dugligt och nyttigt arbete. Vid sådant förhållande tror jag äfven, att det här förda talet om räddslan för fönsterinslagningar och dylikt måste förfalla.

Nu till den andra frågan. Vår nation är för närvarande efter att hafva åtnjutit en nära 70-årig fred alldeles förskräckligt rädd att underkasta sig någon längre militärisk öfning än den nu har. Denna öfning är i det Kongl. förslaget upptagen till 90 dagar. Förslagets motståndare tro sig genom denna förlängda öfningstid kunna antaga att våra söner skulle komma till dessa kaserner och der blifva demoraliserade samt sedan återkomma såsom verkliga olycksbarn. Man har mycket skrämt nationen för det; och här finnes för närvarande icke något, som från nationen kan borttaga denna rädsla annat än att så småningom söka få in den på en annan stråt och praktiskt öfverbevisa den att så i verkligheten icke är förhållandet. Från Riksdagens sida tarfvas det att stor vaksamhet härutinnan iakttages, ty detta är en ömtålig punkt.

Här talas så mycket om dessa rust- och rotehållare, man säger att de icke hafva någon fosterlandskänsla och vilja icke bidraga till landets väl. Mine herrar, bidraga väl dessa mera till fosterlandets väl och försvar, som tuta i hela vår nation att det skall blifva endast förderf för vår ungdom af detta förslag, om det går igenom, än rust- eller rotehållarne, som med sitt knektekontrakt i handen säga sig hafva blifvit lofvade, att man icke skall frångå detta kontrakt? Äro de därför att de stå på sin lagliga rätt sämre fosterlandsvänner än de, som uppbjuda hela sin förmåga att hindra hvarje försök att stärka vårt försvar och skrämma våra söner och deras föräldrar från att bidraga till uppehållande af landets sjelfständighet. Jag tror det icke.

För närvarande har jag icke något att tillägga, utan slutar med att yrka bifall till den föredragna 40 §.

Herr Forssell, Otto Herman: Jag skulle visserligen icke hafva begärt ordet vid detta tillfälle och äfventyra att inlåta mig i diskussion om en fråga, som är för mig temligen främmande, om jag icke vore nog olycklig att vara ledamot af en nationalförsamling, hvars medlemmar måste dölja sina åsikter och sitt beslut genom votering med slutna sedlar. Men då så är förhållandet och så stora och viktiga frågor som dessa föreligga till afgörande, anser jag det vara en pligt för hvarje folkvaldt ombud att öppet uttala sin åsigt och skälen därför, så att nationen må veta, hvad

hvarje dess ombud tänker och gör och de skäl, han därför har att åberopa.

*Förslag till
lag om här-
ordningen.
(Forts.)*

Den fråga, som nu är föremål för öfverläggning, har, såsom bekant är, sin rot och sitt upphof i yrkandet på afskaffande af grundskatterna. Dermed har sedermera under tidens lopp sammankopplats frågan om ny härordning af det naturliga skäl, att uppehållandet af vår nuvarande härordning genom indelningsverket utgör en del af vårt grundskattesystem. Detta yrkande af en stor del utaf den svenska nationen har, så vidt jag förstår, en vida djupare betydelse för vår tid än mången tror. Det är ett yrkande på allas lika rätt inför lagen, ett yrkande på afskaffandet af alla gamla missbruk och privilegier. Samma yrkande uppträder inom hela den civiliserade världen och går som en röd tråd genom hela menskligheten. Det kallas utomlands nihilism, socialism, kommunism och mera dylikt. Så vida man ej får anse dem, som yrka sådant, för vilda djur, måste man erkänna att en sårad rättskänsla ligger till grund för deras syften, huru vilseledda de än må vara och huru förfärliga och vederstyggliga än de medel äro, som de tillgripa för rättskänslans tillfredsställande. Med ett ord, det är en kamp för rätt, som med ständigt växande styrka beherskar vår tid.

Vi äro nog lycklige att inom vårt land icke hafva de anledningar till oro, som uppröra kontinentens invånare. Vi hafva icke någon ruinerande statsskuld; vi hafva icke varit tyngde af någon militarism och vi hafva icke kvar feodalismens gamla surdeg. Vi hafva endast en ojemn fördelning af våra skatter, en fördelning, som skapar privilegier till förmån för vissa samhällsklasser och till förfång för en samhällsklass. Ingenting kan väl i denna kamp för rätt mera tydligt och klart ådagalägga skilnaden mellan svenska folkets ställning å ena och Europas öfriga stater å andra sidan, än att man här endast yrkar på jemlikhet inför beskattningslagarne och att denna jemlikhet skall genomföras på laglig väg och med lagliga medel. Kan och får ett sådant yrkande tillbakavisas? Jag tror det icke. Det var helt naturligt att, såsom en ärad talare också antydt, denna fråga genom 1865 års representationsförändring skulle tränga sig fram i förgrunden och blifva en nödvändig följd deraf. Vi kunna icke rygga tillbaka för en mera rättvis fördelning af våra skatter, ty rätten är dock en helig makt, som står öfver alla de menniskofunder, som vi kalla lagar, huru gamla och mögliga dessa än må vara. Jag gillar alltså icke blott, utan betygar min tacksamhet mot vår nuvarande regering för det den framlagt förslag om grundskatternas och indelningsverkets successiva afskaffande.

Vidare har här blifvit framlagdt ett härordningsförslag, som, då man icke trott sig kunna bygga på den enligt mitt förmenande enda rätta grunden eller den allmänna värnpligten, torde vara det bästa man nu kan erhålla, äfven om deremot kunna framställas åtskilliga anmärkningar. Så långt går jag med regeringen i denna fråga, men icke längre; och jag har begärt ordet för att angifva skälen härför. Dessa äro två. Det ena är, att jag hyser

Förslag till
lag om här-
ordningen.
(Forts.)

betänkligheter, huruvida den så kallade nya härordningen kan lemna samma trygghet för lagarnes upprätthållande inom landet och för uppehållande af ordning och skick som den indelta armén. Jag vill icke trötta Kammaren med framläggande af skälen här för; jag endast antyder dessa mina betänkligheter helst de för mig icke varit afgörande och öfvergår i stället till det andra skälet, hvarför jag icke kan följa regeringen längre är jag förut har nämnt.

Här har väckts förslag om, att skaffa ett *betryggande* försvar mot yttre fiender. Hvad menar man nu med ett betryggande försvar för svenska folket emot yttre fiender? Det kan väl icke menas annat, än att detta försvar skall kunna skydda svenska folkets säkerhet till person och egendom öfver allt, der svensk man och svensk egendom finnes. Men svenska folket är spriddt icke blott inne i landet, utan jemväl utefter dess kuster och såsom sjöfarande nation på alla haf. Kustbefolkningen hemtar sin hufvudsakliga näring och inkomst från hafvet; fiskeplatserna äro deras åkrar och ängar. Den sjöfarande delen måste hafva fritt och öppet haf för att kunna utöfva sin näring. Kan nu denna härordning försvara alla dessa kuster och vid dem befintliga städer och vår handelsflotta från att blifva bränd, tagen eller brandskattad af fienden? För min del kan jag icke fatta, huru detta skulle låta sig göra. Och vidare är det ju uppenbart, att den fiende, mot hvilken vi hafva att försvara oss, icke anfaller oss utan att vara oss öfverlägsen till sjös. Jag föreställer mig, att han vore bra oförnuftig, om han landsatte en enda soldat på våra kuster. Han behöfver icke detta, ty han förqväfver oss med sin flotta; han förstör hela vår handelsflotta och vår export, alla våra tullinkomster och inkomsterna af våra jernvägar, skogsprodukter m. m., han beröfvar staten en årlig inkomst af 40 å 50 millioner, och de enskilda ännu mera, utan att behöfva landsätta en enda man på vår kust. Han tager blott våra öar, och nyttjar dem till flottstationer. Han behöfver endast under ett par års tid gå omkring våra kuster, så äro vi ohjelpigt förlorade, emedan vi icke kunna längre uthärda ett sådant tillstånd. Och skulle han ändock vara nog oförståndig att landsätta en armé, och vår nya härordning vore så god, att vi kunde krossa och tillintetgöra denna armé, hvad blefve följden deraf? Alldeles ingen; för vår frihet och säkerhet verkade segern ingenting. Vi stodo på alldeles samma ståndpunkt som förut; vi skulle förblifva lika redlösa och försvarslösa som förut, och det vore blott en tidsfråga, då den segerdruckna armén måste jemte hela nationen lägga ner vapen och gifva sig på nåd och onåd. Men, säger man, då borde vi använda våra krafter på bildandet af ett sjöförsvar och detta öfverstiger våra krafter. Jag är icke behörig att deröfver döma, men så mycket tror jag mig kunna utan fara för misstag påstå, att det enda sättet att bereda oss ett *betryggande* försvar är att vi skaffa oss ett sjöförsvar; ty genom ett landtförsvar erhålla vi ingen trygghet. Vi må hafva en aldrig så stor armé, så tjenar det till intet, ty antingen får den icke slåss eller, om den slåss och segrar, så får den ändock sträcka gevär, emedan hela nationen förqväfves af fiendens flotta. För min del

*Förslag till
lag om här-
ordningen.
(Forts.)*

kan jag icke fatta, huru man uti en landtarmé kan anse oss erhålla ett betryggande försvar. Håri ligger min hufvudsakliga betänklighet och därför beklagar jag på det allra högsta 1873 års så kallade kompromiss, ty den fastläste afskaffandet af grundskatterna vid det vilkoret, att vi skulle skaffa oss ett betryggande landtförsvår. Hade vilkoret varit anskaffandet af ett betryggande försvår, så hade jag icke haft något att invända; men nu har man såsom vilkor uppstått en omöjlighet, ja, må det förlåtas mig att jag säger det, en galenskap. Jag yrkar afslag.

Herr Anderson, Albert: Under den diskussion, som hittills egt rum, hafva flere talare omnämmt, huru försvarsfrågan under de senare decennierna blifvit behandlad vid riksdagen. Jag skall därför icke tillåta mig att ingå i någon omständlig redogörelse härför. Endast det ber jag få erinra, att man sökt ordna och utveckla vårt försvar så väl på indelningsverkets som på den rena allmänna värnpligtens grund. Man har sökt att få en ny värnpligtslag och att få tiden för beväringsofningarna utsträckt, och detta oaktadt har man icke kommit ett steg närmare målet. Måne detta kan bero derpå, att landet saknar förmåga att bära de ökade bördor, som ett förbättradt försvar kräfver? För min del måste jag härför svara nej. Det förefaller mig nästan som om skälet kunde sökas deruti, att det varit för litet tillmötesgående hos olika tänkande mot hvarandras meningar. Det är icke ovanligt inom ett samhälle, som under en lång fred i hög grad utvecklat sina materiella resurser, att man glömmer, att tider kunna komma, då samhället råkar i fara, och i hvarje fall anser man denna fara så långt aflägsen, att man tycker sig kunna vänta med vidtagandet af åtgärder för ett förbättradt försvar, till dess det förslag framkommer, som man anser vara bäst. Om nu de flesta tänka på detta sätt och olika meningar förefinnes dem emellan, så blir det naturligtvis intet utaf. Och hvem är det som blir lidande derpå? Jo fäderneslandet. Om nu det af Kongl. Maj:ts framlagda förslaget mötes af ett afslag, så har man försökt nästan alla tänkbara utvägar att förbättra vårt försvarsväsende och allt har varit förgäfvat. Vid sådant förhållande återstår föga annat än att lägga armarne i kors och med undergifvenhet afvakta hvad framtiden kan bära i sitt sköte. Jag hoppas emellertid, att denna Kammare skall bifalla Kongl. Maj:ts förslag. Utan att vara öfver höfvan dyrt innebär det, enligt framstående fackmäns åsigt, ett tillfredsställande försvar mot fiendtliga anfall. Det kan ock med afseende på stammens sammansättning, rätt utfördt och tillämpadt, åt vår manliga ungdom bereda den undervisning, som sätter denna i stånd icke blott att försvåra landet, utan äfven att med större fördel än eljest kunna verka i fredliga värf. För min del skulle jag vida hellre hafva bifallit ett förslag till härordning bygd på den rena allmänna värnpligten. Men jag vill vara tillmötesgående och vill därför bifalla Kongl. Maj:ts förslag.

En talare på göteborgsbanken yttrade i går, att man ikläder sig ett stort ansvar, då man röstar för ett sådant förslag som det

*Förslag till
lag om här-
ordningen.
(Forts.)*

föreliggande, och jag erkänner att så är; men han sade tillika, om jag ej missuppfattade honom, att, om man röstar afslag, så är man fri från ansvar. Detta är ett stort misstag. Ansvaret för den, som röstar afslag, är lika stort som för den, som röstar bifall till förslaget.

Om, såsom Kongl. Maj:t föreslagit, en ny härordning, byggd på annan grund än indelningsverket och så beskaffad, att den erbjuder ett tillfredsställande försvar, varder antagen och genomförd, så böra enligt min åsigt rustnings- och roteringsbesvären upphöra. De skäl, som föranledt deras påförande och bibehållande, hafva då förfallit och ett ytterligare stöd för denna min åsigt hemtar jag ur 80 § Regeringsformen, som förutsätter att, om ett förslag, byggt på annan grund än indelningsverket, varder antaget, indelningsverket skall upphävas.

Men jemte det att rustnings- och roteringsbesvären hittills varit afsedda uteslutande för landets försvar, äro de att betrakta såsom skatter. De utgöra den mest betydande af våra förmögenhetsskatter och blir det fråga om att upphäva dem, kan man icke vidtaga en sådan åtgärd utan att tillse, huru förhållandena skulle gestalta sig i afseende på öfriga direkta förmögenhetsskatter.

Innan jag närmare inlåter mig härpå, ber jag att i korthet få nämna, att rustnings- och roteringsbesvären, hvilka, såsom bekant är, i deras nuvarande form förskrifva sig från slutet af 1600-talet, åsattes på det sätt att, hvad roteringen beträffar, i allmänhet två hela gårdar skulle utgöra en rote. De kommissarier, som hade sig uppdraget att verkställa rotefördelningen, borde likväl, enligt sin instruktion, der svaga hemman förekomme, till en rote anslå större hemmantal, och således åsyftades vid roteringsbesvärets åsättande, att denna börda skulle vara, så vidt möjligt var, jemnt fördelad efter gårdarnes storlek och godhet. Hvad åter beträffar rusthållsinrättningen, hvars indelning äfven verkställes af kommissarier, så var det föreskrifvet, att man till hvarje rusthåll skulle utvälja ett helt godt hemman och, om dess förmåner icke voro tillräckliga för att uppehålla rustningen, skulle rusthållet hafva en augmentsränta från ett annat hemman till hjälp vid rustningen. Äfven vid bestämmandet af denna augmenträntas storlek gjordes afseende på hemmanens beskaffenhet. Om således vid sjelfva indelningstiden man bemödade sig om att göra dessa besvär så jemna som möjligt, så rörer detta likväl endast gårdar, inom samma landskap och redan då torde i detta afseende en skilnad egt rum emellan de olika landskapen. Men under de 200 år, som sedan dess förflutit, hafva gårdarne undergått så stora förändringar till följd af uppodlingar och andra omständigheter, att roteringen likasom äfven rustningen nu företer mycket stora skillaktigheter och man saknar icke exempel på att roteringsbesväret är i förhållande till hemmanens taxeringsvärde fyra gånger högre i ett län än i ett annat.

Bland de andra förmögenhetsskatter, på hvilka jag nyss syftade, framträda i första rummet grundskatterna. Det har så väl af en reservant mot Utskottets betänkande som af en talare på

kalmarbänken i ett skriftligt anförande blifvit med styrka framhållet, att grundskatterna icke äro skattor utan räntor af privaträttslig natur. Då jag har en alldeles motsatt uppfattning i detta afseende, torde det tillåtas mig att i korthet redogöra för skälen dertill. Såsom bekant är, bestå grundskatterna af ränta och kronotonde. Den förra har intill senare tiden bestått af en hel mängd skattetitlar, hvilka haft sin uppkomst långt tillbaka i tiden. Dessa skattetitlar hafva nästan utan undantag från början varit tillfälliga gårdar eller bevillningar, afsedda för något visst ändamål, och de namn de då erhöles och intill senare tider bibehållit, antyda också vanligen de ändamål, hvartill de varit använda. Men under de oroliga tider, från hvilka grundskatterna leda sin uppkomst, fann styrelsen sig sällan i tillfälle att åter borttaga de sålunda pålagda skatterna och deraf har det kommit sig, att dessa skattetitlar från att hafva varit tillfälliga gårdar småningom blifvit beständiga skatter. Det förefinnes mig veterligen ingen rättslig akt, hvarigenom dessa skatter kunna sägas hafva förändrat sin natur och öfvergått till formen af räntor. Det bästa och starkaste beviset på att grundskatterna ännu under senare tider hafva ansetts såsom skatter är, att då omsider, efter nära ett par århundradens försök till en skatteförenkling, en sådan af Kongl. Maj:t och Riksdagen beslöts år 1855, hvarigenom de många särskilda skattetitlarna inskränktes till ett färre antal bestående dels af persedlar och dels penningar, man vid denna förenkling icke hörde de skattskyldige. Man betraktade frågan ur statsrättslig synpunkt. Hade man då ansett, att grundskatterna hade egenskap af räntor, så skulle man ovilkorligen hafva tillfrågat hvarje enskild jordegare, som hade med grundskatt belastad egendom, om han ville ingå på förändringen. Och det är att märka, att 1855 års ränteförenkling icke alltid var en nedsättning i räntan, utan det kunde vara möjligt, att den på något ställe åstadkom en, om också ytterst obetydlig, förhöjning deraf. Då år 1869 beslöts, att grundskatterna skulle omsättas till penningar, hördes icke heller de skattskyldige. Det är också hufvudsakligen efter den tiden som man med en allt större ifver sökt vinna häfd för den åsigten, att grundskatterna äro räntor, men bevisen dertill saknas och åsigten har icke heller lyckats vinna genklang i allmänna tänkesättet.

Det är klart, att då grundskatterna tillkommit så efter hand under loppet af vida mer än 100 år, de icke från början kunde vara synnerligen jemna. Man hade visserligen redan mycket tidigt och före Gustaf I:s regering skattläggningar för att bestämma skatten för hvarje egendom; dessa tyckas hafva varit jemförliga med vår tids taxeringar — men Gustaf den I, som i allt ville införa mera stadga i rikets förvaltning, förordnade, att en allmän skattläggning skulle verkställas öfver hela riket, hvilken var afsedd att ega bestånd under längre tid. Dermed upphörde de årliga skattläggningarne. Den allmänna skattläggningen blef likväl aldrig verkställd annat än i undantagsfall. Visserligen skedde under 1600-talet åtskilliga skattläggningar, men de skedde hufvudsakligen, då hemmanen råkade i ödesmål eller då förmedling söktes eller då skatteläggning måste

*Förslag till
lag om här-
ordningen.
(Forts.)*

verkställas för indelningsverkets inrättande. Den ojemnhet, som nu råder i grundskatternas utgörande, är således mycket gammal, och både grundskatter och rustning och rotering hafva det gemensamt att de trycka ytterst ojemnt. Skulle man nu borttaga rustningen och roteringen och lemna grundskatterna kvar i deras närvarande skick, så skulle man icke derigenom åstadkomma någon utjemning af de direkta förmögenhetsskatterna, utan ojemnheten skulle blifva mycket större än den nu är, ty vissa delar af riket hafva en jemförelsevis hög rotering och rustning, men små grundskatter och andra tvärt om. Det är därför som man, i fall rustningen och roteringen skall upphävas, äfven måste vidtaga någon reform med grundskatterna.

Jag nämnde för en stund sedan, att om man får en tillfredsställande härordning byggd på en annan grund än indelningsverket, rustningen och roteringen skulle upphöra. Nu är öfvergångstiden för detta förslag 15 år och det skulle således kunna ifrågasättas, att när detta förslag efter 15 år är fullständigt genomfördt, rustningen och roteringen då också skulle fullständigt hafva upphört. Men då är det väl bättre att låta rustningen och roteringen fortfara i form af vakansafgifter någon längre tid och för att utjemna förhållandena inbegripa äfven grundskatterna i den afskrifning, som man ifrågasätter. Det kunde naturligtvis gifvas andra utvägar att utjemna beskattningsförhållandena. Man skulle ju kunna göra ungefär på samma sätt som i Preussen, nemligen ålägga den hittills från grundskatter befriade jorden sådana skatter mot att man betalade ett visst belopp i penningar eller statsobligationer, men detta förutsätter ett så oerhördt vidlyftigt och kostbart arbete, att man redan ur den synpunkten bör öfvergifva försöket. Det är visserligen sant, att grundskatter i allmänhet finnas i de större kulturstaterna; sådana finnas icke endast i Preussen utan äfven i Österrike, Frankrike och England. Hvad England särskildt beträffar, der grundskatterna utgöra ett jemförelsevis obetydligt belopp, numera endast omkring en million pund sterling, så har man redan i slutet af förra århundradet medgifvit desammas aflösande, ehuru denna aflösning icke fortgått vidare än att hälften står kvar. De sociala idéer, som under 1700-talet småningom trängde sig fram, medförde, så fort de lyckades för sig vinna erkännande, äfven en reform af grundbeskattningen. Franska revolutionen borttog de gamla grundskatterna, men man nödgades snart införa en ny sådan, och på det att den skulle kunna på ett rättvist sätt fördelas mellan de skattskyldige, förordnades i början af detta århundrade, att en afmätning och uppskattning af jorden skulle ega rum eller med andra ord en kadaster skulle upprättas. Härmed har man fortfarande till medlet af detta århundrade och då befans, att de egendomar, som först uppmättes, voro olika beskattade mot de sist uppmätta. Resultatet var, att man nödgades företaga en revision af denna kadaster. Jag vet icke om denna ännu är afslutad. I Österrike har man på samma sätt måst reformera grundskatterna genom upprättande af kadaster. I Preussen har, genom en lag af 1861, en utjemning af grundskat-

terna egt rum. När nu så är förhållandet inom andra länder, att man icke kunnat blunda för de klagomål, som äfven der yppats öfver grundskatternas ojemnhet, så förefaller det mig naturligt att man icke heller här kan göra det.

*Förslag till
lag om här-
ordningen.
(Forts.)*

Den högt ärade vice talmannen yttrade i går, att sekelgamla skatter, i hvilka man icke kan påpeka någon orättvisa, allt för väl kunna kvarstå. Jag tror mig nu hafva påvisat, att den ojemnhet, som nu råder i beskattningen, utgör ett fullgiltigt skäl till en reform. Han yttrade äfven, att man genom antagande af de förslag, som nu föreligga till behandling, skulle föras in på ett sluttande plan. Äfven jag vill icke öfvergifva det gamla, så länge jag anser det kunna gagna, men det är med statens lif liksom med individens; båda äro underkastade utvecklingens lag. Lika litet som ungdomens känslor och tänkesätt äro den mognade ålderns eller ålderdomens, lika litet kan en i staten så djupt ingripande organisation som dess härordning eller skatteväsende förblifva orubbad, under det att samhället i alla öfriga riktningar undergår stora förändringar. Vill man bibehålla harmonien i det hela, måste man tillse, att man aktar på tidens kraf.

Jag anhåller om bifall till den föredragna punkten.

Efter detta yttrande hördes flera bifallsrop.

Herr Rosensvärd: Då jag har Kammarens förtroende att vara ledamot i det Särskilda Utskottet, så har jag, ehuru herrarne efter två dagars diskussion kunna vara trötta och säkerligen hört allt hvad i frågan kan sägas, både för och mot, dock ansett det vara min skyldighet att yttra några ord, i synnerhet som mitt namn blifvit af en talare särskildt nämndt.

Jag erkänner, att då jag först började taga kännedom om komiterades förslag, och det är längesedan, så var det med icke obetydlig tvekan, jag studerade deras arbete, men jag kom slutligen till det resultat, att de militära fördelar, som detta förslag erbjuder, voro så stora, att jag såsom fackman icke kunde taga på mitt ansvar att förkasta det. Utan att någonsin hafva tillhört sällskapet Värnpligtens Vänner, har jag dock länge varit en värnpligtens vän. Jag har varit det icke endast i den meningen, att hvarje utsträckning af vårt försvar, enligt min öfvertygelse, ovilkorligen fordrar en utsträckning af värnpligten, utan jag har för längesedan kommit till den åsigten, att ett fullständigt försvar för ett land icke i vår tid kan vinnas annat än på den allmänna värnpligtens breda bas och allra minst för ett litet land, som är tvunget att för sin sjelfständighets bevarande taga alla sina krafter i anspråk. Men erfarenheten från år 1875 har visat, att denna väg icke kan med ens inslås. Det är möjligt, och mången skulle vilja det, att endast steg för steg och med små steg man kan komma framåt. Det är ett sätt att gå tillväga, men de försök som blifvit gjorda i den riktningen, hafva icke lyckats, och då det således visat sig, att denna väg icke heller är den rätta, så återstår att försöka med ett större steg, hvilket detta förslag innebär och hvil-

Förslag till
lag om här-
ordningen.
(Forts.)

ket förslag har så stort militäriskt värde, att jag icke kan afstyrka det.

När jag inträdde i det Särskilda Utskottet, så var det mycket svårt att, så vidt detta Utskott skulle vara ett uttryck för riksdagsmajoritetens vilja, deraf draga några slutsatser om förslaget blifvande öde. Det var icke utan, att då ett och annat yttrande hördes, åtminstone man och man emellan, att som det icke fans eller tycktes finnas någon kompakt majoritet, på hvilken detta förslag kunde stödja sig, det vore bättre att genast afslå det i Utskottet och försöka att med ett mindre steg, taget på den gamla grunden, dock vinna något vid denna riksdag. Ja, detta skulle ju kunna låta höra sig, om man först och främst varit säker på, att detta förslag ovilkorligen skulle af Riksdagen blifva törkastadt, och för det andra att det verkliga finnes en så stark majoritet, att den kunde genomdrifva åtminstone något litet steg. När detta visat sig icke vara förhållandet — jag dömer allt efter hvad den enskilde betraktaren med den skarpsinnighet, som står mig till buds, kunnat finna — trodde jag mig handlat rätt mot mitt land, då jag röstade för detta förslag, med yrkande derjemte om tillökning i vissa delar för att ännu mera förstärka försvaret, för hvilket yrkande jag hade stöd af generalernas konferens. Om man nemligen kan nöja sig med litet i sänder för att slutligen vinna ett stort mål eller åtminstone få något, då man icke kan vinna mycket på en gång, så är det något helt annat, då det är fråga om att antaga ett i detalj utarbetadt förslag, som, om det också icke svarar mot allt, hvad man skulle önska, nemligen den fullständigt genomförda allmänna värnpligten, dock är så omfattande, att om det blir antaget, det blir haltpunkt, der man stannar, man vet icke hur länge. Då har man rätt att fordra ganska mycket i synnerhet, när detta skall köpas och skall köpas dyrt.

Detta är orsaken, hvarför jag ansett mig berättigad att yrka mera än Kongl. Maj:t föreslagit.

Sedan Utskottets förslag kommit till Riksdagen, har jag också hört uttalas den åsigten, att till följd af de många reservationerna och isynnerhet en, hvilken man ansåg vara af en särdeles stor betydelse, i det den nedbringade förslaget till en obetydlighet, det vore klokast och rättast att nu afslå det. Jag är icke af den tanken. Har jag kämpat för förslaget inom Utskottet, skall jag ock försvara det här, och jag gör det också därför, att jag önskar att Första Kammaren må så långt den kan med godt samvete räcka sin hand till en öfverenskommelse. Vill man icke taga den, är det icke Kammarens fel.

Jag nämnde, att jag ansåg att ett utveckladt och fullständigt värnpligtssystem vore det enda, på hvilket nu för tiden en nation kunde grunda ett godt försvar och allra mest en liten nation. Allt som närmar sig dertill, går således i den rigtning, som jag önskar, och för att vinna ett sådant mål anser jag mig skyldig att uppoffra mina enskilda sympatier. Jag menar härmed mina sympatier för den indelta armén. Jag har i 47 år tjenstgjort vid denna armé. Jag har fört befäl i olika grader och under olika

förhållanden. De minnen, jag derifrån har, äro mig kära äfven om någon gång derunder bekymmer vållats mig; allt menskligt har ju sina fel. Det har således icke varit en lätt sak att uppoffra dessa sympatier, särdeles då jag icke genom denna uppoffring vinner allt, hvad jag önskar, utan måste nöja mig med att vinna blott en del.

Förslag till lag om härordningen.
(Forts.)

Jag ber nu att få öfvergå till några detaljer i frågan. Den hufvudsakligaste anmärkning, som blifvit rigtad mot detta förslag, rör stammen; den är, såsom man säger, värfvad. Ja väl, den är värfvad. Den består af personer, som frivilligt ingått i armén mot betalning. Ja, mina herrar, jag är värfvad; vi äro värfvade, alla, som äro tjänstemän; vi göra vår tjänst mot kontant betalning. Således kan jag icke, lika litet som någon af herrarne, i endast denna sak finna något förkastligt, men man har gjort af detta ord "värfvad", ett slagord. Det är förunderligt, hvad verkan af dessa slagord stundom kan vara stor. Jag minnes ett exempel från år 1865. Det var en liten obetydlig fråga före då — relativt till den stora nu föreliggande — om utveckling af försvaret. Det var fråga om, att man skulle taga ut ett mindre antal värnpliktige eller såsom de då kallades beväringar, som skulle öfvas litet mera än de öfriga. Den komité, som hade föreslagit detta, var den första vägbrytaren för alla de följande; den gick med rädda steg; den tordes icke taga mycket för sig; den tyckte sig göra mycket, då den föreslog så pass mycket, som den gjorde. Den hade tänkt på alla möjliga utvägar, huru detta uttagande skulle tillgå. Godtycket vågade man icke föreslå, utan man föreslog ödets skickelse, om man vill kalla det så. *Det måste ju hvar och en i någon form underkasta sig.* Då hittade man på ordet "blodslottning", och det är detta ord som ligger kvar och som gör att lottning, denna så rigtiga och naturliga och för hvar och ens rättskänsla mindre afskräckande utväg att underkasta sig ödets eller försynens lag, en lag som man icke kan undgå, och som icke beror på menskligt godtycke, att denna utväg har blifvit förhatlig, under det att man går in på att underkasta sig en utskrifningsnämnds beslut, hvilken består af några personer, hvilka säga, *du skall blifva infanterist, du skall blifva kavallerist eller artillerist o. s. v.* Att låta detta afgöras genom lottning, det går icke an till följd af ordet "blodslottning". Ett sådant slagord har man velat göra af ordet "värfvad". Detta skrämmer icke mig, och jag förmodar icke heller er, mina herrar. Förkastan I stammen, sker det väl icke för slagordets skull, men det verkar dock skadligt genom det begrepp man velat inpregla i ordet.

När jag nu går att tala om denna stam, så anser jag mig pliktig att upptaga ett yttrande från denna plats af en talare, som äfven nämnde mitt namn. Det förekom i en allmän tidning här i staden för någon tid sedan, ett utdrag ur tvenne yttranden under 1875 års riksdag, då fråga var om antagande eller förkastande af 1875 års förslag om allmänna värnplikten. Jag säger dock orätt; det var icke fråga om detta, ty af formella skäl ansågs nämnda förslag icke kunna antagas, emedan det var stäldt

Förslag till
lag om här-
ordningen.
(Forts.)

i sammanhang med en förändring i grundlagen, hvilken fallit, utan det var frågan om antagande af en skrifvelse till Kongl. Maj:t, i hvilken hufvudgrunderna af förslaget godkändes. Utan att nu vilja rasta allt för mycken vigt vid att ett utdrag, lösryckt ur sitt sammanhang med hela det yttrande, som det tillhör, och lösryckt från de förhållanden, under hvilka det uttalats, kanske icke har fullt samma betydelse som under de omständigheter och i det sammanhang, som gifver det sin rätta anda och riktning, så råkar nu händelsen att göra, att det har blifvit misstydt. Det är antagligen en händelse, men det kan ju se ut som en tanke, att detta utdrag intogs just omedelbart före afgörandet inom Utskottet af denna 40 §. Det var kanske mera än en händelse, att jag dagen efter detta afgörande fick mycket bannor för mitt handlings sätt dervid i samma tidning, men det går jag förbi.

Att tidningen, vid den tid det skedde intog detta utdrag förvånar mig icke, men deremot att en talare, Herr Adelsköld, nu uppläst det. Ty då Utskottets betänkande legat minst 1¹/₂ vecka på Riksdagens bord, och då den ärade talaren uppenbart har mycket väl studerat detta betänkande, efter som han om det samma yttrat sig temligen mycket i detalj, så borde han också hafva vetat, att jag icke har uppträdt såsom reservant mot den föreslagna stammen, och att jag åtminstone icke kunde erkänna, att mitt yttrande af 1875 hade tillämpning på eller utgjorde ett hinder för att godkänna den samma. Nu ber jag att få bemärka, att detta mitt yttrande 1875 innehåller i och för sig ensamt egentligen ingenting, emedan det hänför sig till en annan persons, en föregående talares, yttrande. Jag säger deri nemligen: "De svårigheter, som redan nu finnas, att upprätthålla den lilla värfvade stam vi nu hafva, måtte tala alldeles tillräckligt för överkställbarheten af förslaget" — ett af några reservanter då framställt — "utom det att denna stams beskaffenhet och sammansättning blifvit redan förut af en talare skildrade, och dertill har jag föga att tillägga". Det beror således helt och hållet på hvad denne föregående talare sagt. Denne talare var dåvarande Krigsministern Generalen Weidenhielm, hvilken försvarade med lif och kraft den proposition, som han kontrasignerat. Han motsatte sig allt, som dermed icke stod i samband. Hvad särskildt den värfvade armén beträffar, så hade manskapets vilkor under en lång följd af år icke blifvit väsentligen förändrade ända till 1874, då till följd af det stora antal vakanser, som under början af sjuttitalet uppkommit, Riksdagen, på Kongl. Maj:ts proposition, beslöt en förbättring deri. Denna förbättring hade ännu icke i början af 1875 utöfvat någon verkan och vakansernas antal var fortfarande ett föremål för bekymmer. Under sådana förhållanden ansåg General Weidenhielm sig böra uttrycka sin farhåga för att grunda en stam på värfning. Och sedan han talat om, huru svårt det visat sig vara att hålla den dåvarande värfvade stammen fulltalig äfven med nedsatta fordringar på manskapets fysiska och moraliska egenskaper, yttrar han följande ord: "Så är förhållandet, då det gäller några tusen man, och vi må tänka oss huru det skulle blifva,

om 30,000 man behöfde värfvas. Det skulle vara ogörligt äfven med de största penningeupphoffningar, om man icke på samma gång vill öppna arméns leder för samhällets olycksbarn; och i en sådan stam skulle våra söner finna sitt stöd i farans stund och en skola under fredens dagar! En sådan stam skulle blifva opålitlig i striden och en landsplåga under freden“.

Nu vill jag fråga: har man rätt att påstå, att den talaren sagt, att hvilken värfvad stam eller värfvad trupp som helst är en landsplåga och opålitlig. Det har ingen militär sagt eller kunnat säga. Krigshistorien talar i allt för tydliga ord och bär allt för många vittnesbörd om motsatsen, för att någon fackman skulle kunna säga, att den värfvade truppen i allmänhet är opålitlig i striden. Dessa ord om opålitlighet hafva blifvit uttalade under förutsättning af ett förhållande, som ansågs kunna inträffa. Det står hvar och en fritt att anse, att dessa förhållanden måste inträffa med den stam, som nu föreslås. Jag gör det icke. Det framträder här från första stunden en skilnad mot den 1875 ifrågasatta stammen. Här är nemligen först och främst en fix rekrytkontingent och vidare att denna är garanterad genom lag. Detta förändrar förhållandet, så att här bör icke, efter min uppfattning, blifva fråga om att behöfva vidöppna arméns led för samhällets olycksbarn. Men oaktadt dessa olika förhållanden, oaktadt den fixa årliga rekrytkontingenten, oaktadt garantilagen, vill man dock — och vi hafva hört det uttalas under denna debatt, om också icke lika skarpt, som vid remissdebatten — antaga, att denna stam skall blifva af dålig beskaffenhet. Med de åsigter jag uttalat hoppas jag, att ingen må tro att jag understöder denna tanke. Jag har icke heller någonsin haft den. Och hvarför? Jo, rekryteringen, mine herrar, den ligger i Kongl. Maj:ts hand, och utöfvas genom vederbörande regementschefer. Och tror någon af herrarne, att dessa chefer hafva intresse utaf att få lösdrifvare och moraliskt förderfvade personer in i sina regementen. En sådan supposition innefattar på visst sätt en beskylning. Det har visserligen sagts, att man skulle blifva tvungen till eftergifter i fordringarne på manskapets beskaffenhet för prisbilligbetens skull samt att den fixa rekrytkontingenten och garantien kunde upphöra. Men om dessa lagar antagas, erhålla de skydd af 80 § Regeringsformen. Jag vet icke, att något kan betrygga och garantera bättre. Den regementschef är i sin fulla rätt, som icke antager till stamsoldat någon, som icke är krigsduglig i fysiskt hänseende. Den regementschef är också i sin fulla rätt, som icke till stamsoldat antager någon moraliskt oduglig. Och hvad dermed menas det bestämmer Konungen; ty i afseende på tillämpningen af dessa lagar utfärdar Konungen de närmare föreskrifterna. Dessa föreskrifter behöfva icke å nyo utfärdas. De finnas redan och hafva funnits i alla tider.

Förslagets militära fördelar vill jag icke för herrarne upprepa. Den andre talaren i ordningen under denna diskussion framdrog så mycket af dem, att det borde kunna vara tillräckligt. Men ännu fullständigare hafva de af Krigsministern blifvit framvisade; och jag har icke hört någon egentligen förneka dessa fördelar,

*Förslag till
lag om här-
orövningen.
(Forts.)*

Förslag till
lag om här-
ordningen.
(Forts.)

eller eljest framställa annan anmärkning, än den, att stammen icke skulle blifva bra. När jag nu har den uppfattningen, att stammen, om den rätt vårdas, bör blifva god, anser jag mig också hafva rätt att biträda förslaget.

Om man nu ock vill medgifva, att denna stam icke skulle vara så mycket förderfvad från början, så söker man dock göra troligt, att den skulle blifva det i de långa skolorna, och att den än mer skulle blifva det sedermera. Men hvad är det, som be-berättigar till ett sådant antagande. Uppenbarligen kommer i denna stam att ingå ungefärligen samma element, som nu ingå i den indelta armén. I den mån denna senare upphör, fordras det ju en afledare för dessa element. Dertill kommer ett annat element, nemligen af sådane personer, som ingå i armén för att vinna befordran såsom underbefäl. Med alla de goda egenskaper, som med skäl tillmätas vår indelta armé, torde icke någon, som en längre tid tjenstgjort vid denna armé, kunna förneka, att den första befälsgraden, om jag nu undantager den nuvarande korpralsgraden, enligt hvad erfarenheten visat, icke annat än undantagsvis med fördel rekryteras från det indelta manskapet. Derför har det sedan gammalt funnits en institution för detta ändamål, nemligen volontärinstitutionen. Denna har sedan 1877 blifvit högst betydligt förökad. Och det märkliga är, att då det endast fans 2 nummer på kompani för volontärer, ty af de ursprungliga 4 voro 2 indragna, så var det ganska svårt att hålla volontärerna fulltaliga. Men från och med det volontärskolor inrättades och icke allenast alla de gamla fyra nummern på kompani, utan äfven genom beviljade anslag ett stort antal nya nummer blefvo tillgängliga för volontärer, så blef det lätt att rekrytera volontärer, och detta just till följd af skolans tillkomst. Detta är ett faktum, som kan tala åtminstone något för hvad skolor för manskapet i den föreslagna härordningen kunna komma att uträtta. Men hvarför är det nu, som indelta arméns manskap i allmänhet icke passar till underbefäl? Jo, det är därför, att de personer, som äro i den ställning, att de eftersträfvat underbefälsplatser, icke ingå bland det indelta manskapet. De vilja icke taga emot en lega, som för den händelse de icke vunne den befordran, de önska sig, skulle binda dem för lifstiden, eller åtminstone för hela deras kraftfulla tid; de vilja i stället hafva en sådan anställning vid armén, att om de icke lyckas vinna befordran, de må kunna gå sin väg och söka tjenst på annat håll. Härtill gifves dem tillfälle, om de ingå i den nya stammen. Denna kommer således, enligt min tro, att bestå dels af sådana element, som hittills sökt sig in i armén såsom volontärer, och dels af sådana, som hittills rekryterat indelta armén. Jag beder att få fästa uppmärksamheten på en annan sak. Bland dessa begrepp, som ligga under slagordet "värfvad", ligger också hela det gamla värfningsssystemet. Jag tror, att man har svårt att frigöra sig ifrån att samtidigt tänka på dessa värfvare, utskickade rundt omkring i landsorten, hvilka, mycket prydliga i sina uniformer, uppträdde på marknader och vid andra tillfällen för att locka till sig personer, som, öfvertalade af värfningspenningar eller

andra orsaker läto väfva sig för en ort, långt aflägsen från deras hembygd. Eller också tänker man på dem, hvilka inom hufvudstaden uppträdde såsom värfvare bland sådana, som kommit dit för att söka arbetsförtjenst, men misslyckats, och, sedan tillgångarne tagit slut, söka sin tillflykt i värfningen. De, som sålunda värfvats, hafva ofta, när de fått vara med en tid i kasernen, känt att de icke kommit i det element, de tänkt sig. Något sådant skulle ju icke i den nya härordningen komma i fråga. Här är fråga om att åt ett regemente skaffa folk inom dess eget stånd. Den regementschef, som skall antaga detta folk, har till sitt biträde hela sin officers- och underofficerscorps. De äro naturliga värfvare, som inom sina landsorter tala vid den ene eller andra, som de finna passande till soldat, och till hvilka sökande kunna anmäla sig. Det behöfves icke sådana tillställningar, som då det gäller att till hufvudstaden eller Göteborg eller Karlsborg draga till sig folk från aflägsna orter.

Det har blifvit så mycket taladt om denna sam; och flere till mig hafva uppträdt för att visa, att det icke finnes något berättigadt i det antagandet, att den skulle blifva dålig. Jag torde således få öfvergå till något annat.

Mine herrar! För den som anser, att ett fullständigt värnpligtssystem är det, till hvilket man förr eller senare bör komma, är ju indelningsverkets upphörande, det må hafva hvilka förtjenster som helst, en tidsfråga. Men hvad är det, som utdömt detsamma redan förut? Jo, det är det faktiska förhållandet, att det har visat sig fullkomligt omöjligt att med dess bibehållande få den allra ringaste utsträckning af den allmänna värnpligten. Afven om man anser, att man icke kan eller bör fordra denna allmänna värnpligt till den fulla utsträckning, att försvaret derpå uteslutande grundas, har jag likväl icke hört någon af dem, som vilja hafva ett betryggande försvar, eftergifva all utsträckning af den samma. Hindret för en utsträckning af den allmänna värnpligten är i sjelfva verket indelningsverkets bibehållande. Detta förhållande kan vara bedräfligt, men jag kan icke bryta motståndet. Möjligen kan en annan det; jag gratulerar honom, om han lyckas. Nu säger man, att man icke bör gifva efter. Det skall gå ändå. Men, mine herrar, jag har icke hört någon af dem, som vilja förbättra vårt försvarsväsen "på det beständes grund", såsom det heter, och med en utsträckt värnpligt, som icke vill i en eller annan form betala gifna lindringar. Men för hvad? Jo, man säger, att det är för den större tunga, som indelningsverket skulle förorsaka rust- och rotehållare genom den ökade öfningstiden.

Låt oss litet närmare beskåda denna sak. Är indelningsverket tyngre nu för rust- och rotehållarne än det har varit? Vi hafva haft en 70-årig fred. Har icke redan detta varit en lisa för rust- och rotehållarne? Hafva icke under denna 70-åriga fred åtskilliga eftergifter redan blifvit lemnade kontant åt rust- och rotehållarne? Icke lär en eller annan veckas längre öfning för en ryttare eller soldat vara något så ofantligt betungande, att man vill köpa det med millioner. Nej, mine herrar. Men hvad önska de, som beviljat

Förslag till
lag om här-
ordningen.
(Forts.)

dessas lindringar? Jo, uppriktigt sagdt, det har skett för att få utsträckt värnpligt. Jag vill också betala det. Jag har gått in på att uppoffra indelningsverket för att få detta förslag. Dock icke helt och hållet. Den, som läst min reservation, bör finna att jag vill behålla $\frac{1}{3}$ af indelningsverket i form af vakansafgifter för att motväga statens förlust genom rekryteringen. Dessutom är det ju möjligt, att äfven denna tredjedel kan få vara lösepenningar för att med tiden kunna få mera. Några reservanter i komitén hafva yrkat på 120 dagars öfning för beväringen. Jag erkänner, att ehuru jag anser 60 dagar vara mer än 30 och 90 dagar vara mer än 60, jag likväl har mycken förkärlek, så snart det icke är fråga om att taga steget fullt ut, för dessa 120 dagar, just därför att de medgifva att ordna öfningarne så, att den värnpligtige icke blott får en viss militärisk bildning utan äfven någon annan nytta af sin undervisning i rekrytskolan, och min öfvertygelse är, att först då, när de värnpligtiges öfningar blifva så långa, att de kunna så ordnas, att de äfven medföra en allmänt medborgerlig nytta, skola dessa öfningar blifva kära för befolkningen. Men så länge beväringen icke egentligen kan sysselsättas med annat än rent militäriska öfningar eller färdigheter, så länge icke föräldrar, målsmän, husbonden och äfven beväringssynglingarne sjelfva finna samma nytta af öfningarne, som om han kom derifrån, riktad med någon allmänbildning, med mera kunskaper och mera intelligens i allmänhet än då han gick in i rekrytskolan. Det är, bland annat, därför jag tror, att de 120 dagarne vore nyttiga. Sådant har jag emellertid icke yrkat i min reservation. Jag har ansett att man borde nöjas med 90 dagar och det vore bra att få dem och jag är öfvertygad, att, om detta förslag går igenom, krigsstyrelsen skall veta att begagna alla utvägar, för att gifva åt den värnpligtige den utbildning, som är möjlig, och göra dessa rekrytskolor så fördelaktiga som möjligt för honom med afseende på hans både militäriska, fysiska och andliga utbildning.

Jag ber att ett ögonblick få återkomma till stammen, som är en af de hufvudsakliga frågorna. Man har sagt, att stammen skulle vara för ung. Ja, om de beräkningar, som äro af komitén gjorda, äro rigtige — och jag har efter sorgfällig granskning all anledning att tro det — skulle medelåldern för stammen blifva 25 år. Det är visserligen icke gammalt folk, men ett kraftigt folk, och, mine herrar, huru gamla tron I att de soldater voro, som besegrade tvenne kejsarriken? Jo, ungefär vid den åldern.

Jag vill nu icke upptaga allt, som blifvit yttradt emot förslaget. Detta är mycket. Men något vill jag ännu vidröra, bland annat, hvad som yttrats, angående flottans förstärkning. Jag är visst icke någon fiende till ett starkare sjöförsvär. Det var en tid, då alla anslag för flottan eller dess materiel rönste motstånd hos Riksdagen eller åtminstone dess Andra Kammare. Vid alla de tillfällen jag har haft min röst med har jag uttalat mig för dessa anslag, emedan jag ansett och anser, att ju mer vi kunna göra för detta vapen, dess bättre är det. Det torde dock tillåtas mig att

få göra några anmärkningar i största korthet. Man har velat visa, att vi skulle kunna under 15 år med en viss gifven siffra vinna en utsträckning af flottans materiel, som skulle ungefär motsvara fast icke i afseende å fartygens storlek, icke i afseende å tontalet hvad en annan makt på samma tid skapat från intet. Det är ju möjligt. Men en sak har man icke tagit i beräkning, nemligen hvad denna samma makt antagligen under dessa kommande 15 år också hinner göra, och huruvida vi således icke i förhållande till samma makt komma att stå precis på samma punkt som nu. Det är just det, mine herrar, som är olyckan med sjöförsvaret, att det hufvudsakligen består i materiel. Detta försvar är visserligen nödvändigt för oss, men våra tillgångar räcka ännu icke till att täflla om herraväldet i Östersjön, och när vi icke det kunna, så kunna vi icke heller betrygga oss mot att få en fiende inom vårt land. Man har talat om vårt lands lyckliga geografiska läge. Men detta läge, huru lyckligt det än må vara, hindrar dock icke, att om och när två härar der mötas, de måste vara något så när jemngoda, och således bör man icke säga, att till följd af vårt lands geografiska läge behöfver vår krigshär icke vara så öfvad, icke vara så krigsbildad, icke vara så stark som under andra förhållanden. Man har äfven sagt, att ett fullt betryggande försvar kunna vi icke ernå. Ja, det är sant, om man låter två stormakter förena sig att krossa oss i ett slag, om man låter dessa stormakter utföra detta under sådana förhållanden, att de kunna fritt disponera öfver sina trupper. Men hvarför lägger man icke då till en tredje eller fjerdje stormakt, det blefve ändå säkrare, att vi icke kunde försvara oss eller att vårt försvar icke vore betryggande. Man har framvisat, hvilka storartade armador fienden skulle behöfva för att föra sina trupper öfver till vårt land; man har beräknat dessa armadors längd och bredd i mital, och en talare låter två sådana armador landa i olika delar af vårt land. Jag förbigår helt och hållet den temligen karrikerade bilden af den för vår krigshär så kallade uppmarschen, som här blifvit gjord af ett föredrag, hållet vid ett sammanträde af Värnpligtens Vänner. Jag har icke hört detta föredrag, men jag läste referatet derom i tidningarne. Jag säger icke, att det var med flit man här gjort en sådan framställning af saken, men att den bild man här uppdragit, var temligen missbildad och motsvarade icke den uppfattning jag fick af referatet öfver föredraget hos Värnpligtens Vänner. Men på allt det anförda svarar jag, mine herrar, att om vi lyckas vinna ett försvar, som, för att icke vara betryggande, fordrar, att tvenne stormakter slå sig tillsammans för att krossa oss, fordrar att de göra sådana utrustningar, så att det behöfs armador, milslånga och halfmilsbreda, då är vårt försvar betryggande. Ty, mine herrar, icke lär någon makt i verden, som icke är den största, kunna under alla förhållanden garantera, att han icke kan hafva sin öfverman. Men om en liten nation har visat sig ega den spänstighet och kraft, att den kan sätta på benen ett försvar, som fordrar stora ansträngningar, äfven af en mächtig fiende, då blir den icke utsatt för något öfvervåld utaf annan be-

*Förslag till
lag om här-
ordningen.
(Forts.)*

*Förslag till
lag om här-
ordningen.*
(Forts.)

skaffenhets än den, att man verkligen vill krossa oss. Men det vill man i vanliga fall icke, utan att nationen just är så svag, att hon inbjuder dertill. Om man kan utan uppoffringar diktera politiken för detta land, om man helt enkelt under vissa konjunkturen kan besätta det landet för sina politiska ändamål, ja, då kommer lusten mycket lätt att också behålla det. Men om man nödgas utföra ett riktigt krigsföretag, om äfven stormakten måste göra betydliga ansträngningar, då är detta land under de antagliga förhållandena också temligen tryggt, icke blott därför, att det vinner aktning i Europas råd, utan ock därför, att man icke gerna företager sig angripa ett sådant land utan stora och viktiga skäl, och att ett land som visar sig lifskraftigt dock vanligen får något understöd. Och om vi nu hafva ett så lyckligt geografiskt läge, så fins det ju många sådana förhållanden, som göra att man icke gerna ser detta land, som dock beherskar Östersjön, i en stormakts händer.

Tiden är långt framskriden, jag har upptagit herrarnes tid alltför länge. Jag vill blott säga, att jag nu har framlagt de skäl, hvarför jag har ansett mig icke kunna förkasta detta förslag. Jag har förordat det inom Utskottet, och jag har icke hört några sådana skäl här framlagda, hvarför jag icke skulle förorda det äfven här. Jag vill dermed icke hafva förnekat, att man icke på den gamla grunden skulle kunna göra åtskilligt, men jag fruktar, att det icke blefve ett genomfördt försvar utan blott partiella, smärre eller större förbättringar. Det är mycket möjligt, att det blir den grunden, hvarpå vi måste arbeta, men jag tror, att, om detta förslag faller, så, liksom det blir en lång halt, innan det är fullständigt genomfördt, i fall det antages, skall det äfven blifva en lång halt innan dessa partiella förbättringar kommit till stånd. Jag har laborerat så mycket med indelningsverket i alla dess detaljer, att jag har kommit till den öfvertygelsen, att det är mycket lättare att konstruera dessa förbättringar på papperet än att genomföra dem i verkligheten. Jag vill icke påstå, att icke åtskilligt kan genomföras, men att genomföra dem tillsammans med en utsträckning af allmänna värnpligten af någon verklig betydelse, det betvivlar jag att man förmår. Det är möjligt, att man kan skapa ett parti, så starkt att det kan tvinga till någon eftergift i det fallet. Man säger att det nu går en reaktionär vind genom landet som blåser för indelningsverket. Ja, det är sant, jag vill icke neka dertill. Men denna vind för mera med sig, det är fruktan för en utsträckning af värnpligten, och jag är rädd att den vinden blåser förbi den andra. Det är därför jag tviflar på, att min ärade vän på östgötabänken skall kunna lyckas att drifva igenom sitt förslag om uppsättande af nya rotar, öfverflyttning af andra, utsträckning af indelta arméns öfningar m. m., och allt detta tillika med en utsträckning af värnpligten, såsom han uppfattat den, eller till 90 dagar. Jag tviflar ännu mera på, att de herrar, som vilja skapa ett helt och hållet nytt indelningsverk, skola lyckas bättre, ty jag tror, att detta är ändå svårare. Men dermed vill jag icke hafva sagt, att, skulle detta förslag icke gå

igenom, man ej måste arbeta på den grunden att söka partielt förbättra hvad man kan. Jag har under hela den tid jag deltagit i representationen, så väl den gamla som den nya, understött hvarje förslag, som gått ut på att förbättra vårt försvar. Det kan möjligen anses inkonsekvent, att jag understött förslag, som hvilat på olika grunder. Men i ett fall har jag varit konsekvent, och det har varit i önskan att få ett försvar, som är bättre än det vi ega, ett försvar, som vi kunna trygga oss till.

*Förslag till
lag om här-
ordningen.
(Forts.)*

Som ytterligare tjugu talare låtit anteckna sig till deltagande i förevarande öfverläggning, uppsköts den fortsatta behandlingen af ifrågavarande utlåtande till nästa sammanträde.

På framställning af Herr Grefven och Talmannen beslöts att på föredragningslistan till nästa sammanträde skulle uppföras främst Lag-Utskottets utlåtande N:o 44 och sist de denna dag andra gången bordlagda ärendena.

Kammaren åtskildes kl. $3\frac{1}{4}$ 10 e. m.

In fidem

A. von Krusenstjerna.